

AVRUPA'DA EURO'YA GEÇİŞ VE OLASI ETKİLERİ

Hasan SABİR*

I. GENEL OLARAK:

Avrupa'nın 11 ülkesi 1999 yılının başlamasıyla beraber Euro'yu ortak para birimi olarak kabul etmiştir. Avrupa Birliği üyesi olan Almanya, İtalya, Fransa, Portekiz, İrlanda, Lüksemburg, İspanya, Hollanda, Belçika ve Avusturya tek para birimine geçerek aynı zamanda siyasi birliğe doğru da önemli bir adım atmışlardır. Ekonomik ve parasal birlik bütünüyle tamamlandıktan sonra entegrasyon sürecinin son aşaması olarak federal veya konfederal yapıda bir siyasi birlik oluşturmak kolaylaşacaktır.

Avrupa'da parasal birlik kurulması yönündeki gelişmeler yeni değildir. Parasal birlik kurulması yolundaki ilk girişim Ekim 1970'de açıklanan Werner Planı ile biçimlenmiş ve "Tüneldeki Yılan" sistemi uygulamaya konulmuştur. Bu sisteme göre, AT içindeki paralar arasındaki toplam dalgalanma marjı yüzde +/- 2.25'i aşmayacak, aksine bir durumda ise Topluluk merkez bankalarınca gerekli tedbirler alınacaktır.⁽¹⁾ Tüneldeki Yılan Sistemi gerek Topluluk içi faktörler gerekse uluslararası parasal sistemdeki istikrarsızlıklar nedeniyle çok kısa bir sürede başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Tüneldeki Yılan Sistemi'nin başarısızlığa uğraması üzerine 4-5 Aralık 1978 tarihinde yapılan Brüksel Zirvesi'nde Avrupa Para Sistemi (ASP) kabul edilmiştir. APS'nin ana hatları ise, döviz piyasalarına müdahelenin üye ülkelerin paralarıyla gerçekleştirilmesi, merkezi kurların değiştirilmesinin karşılıklı anlaşmalar ile mümkün olabilmesi ve Avrupa Para Birimi BCU'nun sistemin esasını oluşturmasıdır. Uzun vadedeki amaç ise tek bir para birimi ve ortak bir para politikasının kurulmasını sağlamaktır.⁽²⁾

Avrupa Para Sistemi, Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda arasında kurulmuştur. APS'nin temeli Avrupa Para Birimi (BCU)'ye dayanmaktadır. Avrupa Birliği Zirvesi'nin 1995 sonlarında Madrid'deki toplantısında BCU adı EURO olarak değiştirilmiştir. 1991 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması siyasi ve parasal bir-

(*) İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Politikası Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

(1) KARLUK, Rıdvan, Avrupa Para Birliği ve Türkiye, İstanbul, 1996, s. 242.

(2) a.g.e. s. 246.

lik konusunda önemli kararların alındığı bir dönüm noktası olmuştur. Maastricht Anlaşması, AB'nin 1999'dan önce BCU'ya dayalı tek para sistemini gerçekleştirmesini öngörmektedir. Bu para sistemi de üç aşamada gerçekleştirilecektir. Buna göre, birinci aşamada üye ülkelerin para ve maliye politikaları alanında işbirliği yapmaları öngörülmektedir. İkinci aşama ise 1994 Ocak ayında Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması ile başlamıştır. Bu organ ileride kurulacak Avrupa Merkez Bankası'nın öncüsü olarak düşünülmüştür.

İkinci aşamada üyeler makro ekonomik politikalarını daha ileri düzeyde uyumlaştıracaklardır. Bu konuda Maastricht kriterleri adı da verilen bazı somut göstergeler kabul edilmiştir. Bunlar, enflasyon oranlarının bu alanda en iyi durumdaki ilk üç üyenin ortalamasına göre yüzde 1.5'den daha fazla yüksek olmaması, bütçe açığının Gayri Safi Yurt İçi Hasılatının % 3'ünü, kamu borçlarının da % 60'ını aşmaması, para biriminin son iki yıl boyunca Avrupa Para Biriminin şart koştuğu kur marjları içinde hareket etmiş olması, bir ülkedeki devlet tahvil gerişinin döviz kuru istikrarı bakımından en iyi performans gösteren 3 üye ülkenin tahvil getirilerinden en fazla % 2 daha yüksek olmasıdır. Üçüncü aşama parasal birliğe geçiş dönemidir. Bu aşamaya ise 1997'de geçilecek ve

en geç 1999'da tamamlanacaktır.⁽³⁾ Görüldüğü gibi, AB, para birliği konusunda öngördüğü tarihlerde başarılı olarak tam zamanında 1999'da ortak para birimine geçebilmiştir.

II. AVRUPA'DA TEK PARA BİRİMİ İHTİYACI ve AVANTAJLARI

Avrupa'da bir para birliği oluşturma'nın amacı ortak bir para sistemi yaratmak ve Avrupa'nın daha geniş entegrasyonunu sağlamaktır. Bu amacın yanında, ABD dolarını ikame edecek bir merkezi hesap biriminin üretilmesi ve bu hesap biriminin Avrupa mali piyasalarında dolaşmasının mümkün kılınması da bir başka amaçtır ⁽⁴⁾.

Bir entegrasyonda gümrük vergilerinin kaldırılmış olması, üyeler arasında ticaretin gelişmesi için gerekli önkoşulu sağlamaktadır. Fakat ticaretin geleceği için gerekli olan güven ortamını yaratmamaktadır. Çünkü dış ticaretle uğraşanların yakından ilgili oldukları bir fiyat, bir değişim oranı vardır; iki ulusal para birimi arasındaki bu değişim oranı döviz kuru"dur. Bir ekonomik entegrasyonda ulusal paraların sabit ya da sık sık ve büyük oranlarda değişmeyen istikrarlı kurlar üzerinden birbirine çevrilebilmesi, ancak entegrasyonu oluşturan ülkelerin

(3) SEYİDOĞLU Halil, Uluslararası Finans, İstanbul 1997, s. 33.

(4) ERTÜRK Emin, Ekonomik Entegrasyon Teorisi, Bursa, 1993, s. 140.

aralarında bir para birliği oluştur-
maya karar vermeleri durumunda
düşünülebilir. Birden çok ülke
arasında kurulan bir gümrük birli-
ğinden beklenecek yararların ka-
lıcı olması, genellikle üye ülkeler
arasında para birliğinin de kurul-
ması ile mümkün olur. Böyle bir
birlik gerçekleştirildiğinde, artık
üye ülkelerin paraları arasındaki
kur dalgalanmalarının bu ülkele-
rin birbirleriyle yaptıkları ticareti
olumsuz yönde etkilemesi önlen-
miş ve dolayısıyla gümrük vergi-
lerinden sonra uluslararası uzlaş-
manlaşma ve ticaretin önünden
bir engel daha kaldırılmış olur.

Euro ile AB içinde kur riski orta-
dan kalkacak, euro, fiyatların şef-
faflığını sağlayacak ve böylece re-
kabet ve büyüme hızlanacaktır.
Euro'ya geçişle birlikte, üye ülke-
ler arasındaki işlemler ile dövize
ilişkin transferlerde kur riskinin or-
tadan kalkması ise, ticaret ve
uzun vadeli yatırımların planlan-
masında belirsizliği ortadan kaldı-
rarak, tüketiciler ve özel sektör
için avantaj ve güven unsurlarını
beraberinde getirecektir. Geçmiş
yıllarda Avrupa'da sıkça yaşanan
döviz krizleri bu ülkelerde büyü-
menin azalmasına neden olmuş-
tur. Euro'nun ise bütün bu faktör-
leri elimine ederek büyümeyi arttı-
rıp işsizliği azaltması beklenmek-
tedir ⁽⁵⁾.

III. EURO'NUN EKONOMİK ETKİLERİ

Euro'ya geçiş ile birlikte dünya-
nın en büyük finansal piyasası
meydana getirilmiştir. Çünkü, 1995
yılı sonunda ABD'de ihraç edilen
aktiflerin toplam değeri 23 trilyon
dolar iken bu rakam AB için 27 tril-
yon dolardan daha fazla olmuştur.
1996 yılı verilerine göre piyasadaki
dış borçlanma araçlarının toplam
tutarı 3.2 trilyon dolardır. Bunun
1.2 trilyonu dolar cinsinden belir-
lenmiş kağıtlardan olmaktadır.
Parasal birliğin euro cinsi borçlan-
maları hızla artıracakı düşünül-
mektedir ⁽⁶⁾. Euro'nun etkileri sade-
ce AB üyesi ülkeler tarafından de-
ğil, bu ülkelerle yakın ticari ve mali
ilişkiler içerisinde bulunan diğer ül-
keler tarafından da hissedilecektir.
Özellikle, birlik üyesi ülkelerle ya-
kın ve yoğun ekonomik ve ticari
ilişkiler içinde bulunan gelişmekte
olan piyasa ekonomilerinin bundan
daha fazla etkilenecekleri söylene-
bilir.

Birlik üyesi ülkelerin merkez
bankalarının yetkilerini Avrupa
Merkez Bankası'na devretmeleri
sonucunda döviz rezervleri fazlası
oluşacaktır. Bu rezerv artışı, ülke-
lerin iç borçlanmalarının ve kamu
açıklarının azalmasına yol açacak-
tır. Böylece Birlik içinde faiz oranla-

(5) Türkiye Bankalar Birliği Dergisi, Sayı 24, Mart 1998, s. 36.

(6) ASLAN Nurdan, "Avrupa Parasal Birliğinin Ekonomik Etkileri", Banka ve Ekono-
mik Yorumlar Dergisi, Sayı 35, Ağustos 1998, s. 58.

rında bir düşüş olması beklenmektedir ⁽⁷⁾. Euro'nun faiz oranlarında olduğu gibi, fiyatlarda da bir düşüşe sebep olması beklenmektedir. Tek para ile üye ülkeler tarafından rekabet gücü kazanılmasına yönelik olarak yapılacak devalüasyonlar ortadan kaldırılmış, fiyatlar şeffefleşmiş ve Birlik içi fiyat karşılaştırmaları olanaklı hale gelmiş olacaktır. Bunların sonucunda ise, Euro alanındaki 11 ülke tüketicisi, satın aldığı malların fiyat karşılaştırmalarını aynı para birimi ile çok rahat yapabileceğinden dolayı, mal ve hizmet üreten işletmeler 11 ülkede farklı fiyat uygulamaktan kaçınmak zorunda kalacaklardır. Bunun da para birliği içindeki ülkelerde fiyatlarda düşmeye neden olması beklenmektedir.

Euro'ya geçişle birlikte AB ekonomisinin içe kapanma sürecine girmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, Türk şirketlerinin rekabet güçlerini artırmaları gerekmektedir. Aksi takdirde bu bölgeyle olan ticarete daralma meydana gelebilecektir. Bu rekabet artışı ve içe kapanma sürecinin etkilerinden sıyrılmak için başvurulabilecek en önemli önlem AB'li firmalar gibi birleşmeler, şirket evlilikleri ve özellikle de AB'li firmalarla ortaklıktır ⁽⁸⁾.

IV. SONUÇ

1999 Yılında Euro'ya geçişle birlikte Avrupa'da federal veya

konfederal yapıda bir birlik oluşturmak yönünde bir adım atılmıştır. Euro'ya geçilmesi, Avrupa Topluluğu'nun Roma Antlaşması'nda öngörülen kuruluş hedefleri olan gümrük birliği ve ortak pazarı gerçekleştirmekten çok daha ileri bir süreci öngören bir durumdur. Ayrıca, Euro gelecek yıllarda dünya ekonomisinin gidişatını etkileyecek, uluslararası portföyler ve sermaye akımları üzerinde önemli etkilerde bulunacaktır. Türkiye açısından genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Türkiye'nin euro'dan olumlu veya olumsuz etkilenmesinin ekonomisinin sağlamlılığıyla ilgili olacağı söylenebilir. Bu entegrasyondan ekonomileri sağlam olan ülkeler yarar sağlayacaktır. Ekonomileri zayıf ülkeler ise yeni uluslararası para sisteminden olumsuz etkileneceklerdir ⁽⁹⁾.

KAYNAKÇA

ASLAN, Nurdan : "Avrupa Parasal Birliğinin Ekonomik Etkileri, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Sayı: 35, Ağustos 1998.

ERTÜRK, Emin : Ekonomik Entegrasyon Teorisi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1993.

KARLUK, Rıdvan : Avrupa Birliği ve Türkiye, İMKB, İstanbul, 1996.

POWER, Kasım / 98.

SEYİDOĞLU, Halil: Uluslararası Finans, İstanbul, 1997.

TCMB: Konuşmalar, Gazi Erçel, 1998.

THE ECONOMIST, October 31 ST, 1998.

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ DERGİSİ, Sayı: 24, Mart 1998.

(7) age, s, 59.

(8) Power, Kasım / 98, s. 64.

(9) TCMB Konuşmalar, Gazi Erçel, 1998.